

Vergaderjaar 2007–2008

31 200 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2008

Nr. 83

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 januari 2008

INLEIDING

De AH-64D Apache-gevechtshelikopters kunnen worden ingezet tijdens nationale of internationale operaties in alle delen van het gewelds-spectrum. Daarbij kan de helikopter binnen het bereik komen van grondgebonden luchtafweersystemen, zoals infrarood- of radargeleide raket-systemen en geleide luchtdoelartillerie. Bij een beschieting is de reactietijd voor de bemanning van de helikopter gering door de korte afstand tot het luchtafweersysteem en de hoge snelheid van de granaten of raketten. Het is daarom voor een helikopter die onder vuur wordt genomen van belang zo snel mogelijk verdedigende maatregelen te nemen. Geavanceerde elektronische zelfbeschermingsmiddelen (EZB) tegen lucht- en grondgebonden luchtafweersystemen vergroten de operationele bewegingsvrijheid en de overlevingskansen van toestel en bemanning in een vijandige omgeving. Met deze brief informeer ik u over de behoeftestellingsfase van het project «AH-64D Zelfbescherming».

In 1994 zijn 30 Apache-gevechtshelikopters aangeschaft waarvan er nog 24 in gebruik zijn. Eén toestel is verloren gegaan. De overige vijf toestellen worden als operationele reserve aangehouden. Bij de verwerving van de Apache-gevechtshelikopters was in de behoeftestelling een geïntegreerd beschermingssysteem voorzien. Het gaat daarbij om een systeem van actieve en passieve middelen dat waarschuwt voor de detectie door luchtafweersystemen en dat de bemanning in staat stelt tegenmaatregelen te nemen. Dergelijke geïntegreerde systemen waren toen nog niet beschikbaar, zodat deze behoefte niet kon worden vervuld. Om toch een vorm van zelfbescherming te kunnen bieden is, als interim-oplossing, door Defensie geïnvesteerd in twaalf EZB-systemen plus één reserve-systeem. Het interim-systeem is modulair opgebouwd en staat bekend als *Apache Modular Aircraft Survivability Equipment (AMASE)*. In alle 24 Apaches zijn voorzieningen aangebracht om in korte tijd deze modules te plaatsen, zodat de toestellen die worden ingezet voor crisisbeheersings-

operaties altijd zijn uitgerust met EZB-systemen. Het AMASE-systeem volstaat voor de bescherming tegen oudere luchtafweersystemen. Om de Apaches te beschermen tegen de dreiging van moderne luchtafweersystemen is modernisering van het huidige systeem noodzakelijk.

KWALITATIEVE BEHOEFTE

Algemene eisen

Een belangrijke taak van de transport- en gevechtshelikopters van het Commando luchtmacht (CLSK) is de inzet als deel van 11 *Air Manoeuvre Brigade* (11AMB) in het hogere deel van het geweldspectrum. Daarnaast worden deze helikopters veelvuldig ingezet tijdens crisisbeheersingsoperaties zoals nu in Afghanistan. De Apache is daarbij van groot belang voor de ondersteuning van het grondoptreden. Deze ondersteuning moet ook worden verleend indien er een hoge dreiging van vijandelijke luchtafweersystemen bestaat. Verder bestaat de mogelijkheid van inzet in nationaal en internationaal verband met een korte reactietijd. Voorbeelden daarvan zijn de inzet als deel van de *NATO Response Force* (NRF) of tijdens een spoedeisende crisisbeheersingsoperatie. De mogelijke inzet in het kader van de NRF stelt wel hoge eisen aan de gereedheidstatus.

Dreiging

Bij het luchtoptreden is dreiging zowel vanuit de lucht als vanaf de grond mogelijk. De Apache zal veelal worden ingezet om gunstige omstandigheden voor het optreden van grondeenheden te creëren. Uit dreigingsanalyses blijkt dat de helikopters van het CLSK tijdens crisisbeheersingsoperaties vooral opereren in gebieden waar een dreiging vanuit de lucht niet waarschijnlijk is, maar waar de dreiging vanaf de grond wel groot kan zijn. Gezien de missie en het opereren op betrekkelijk geringe hoogte, kan de Apache zich dan binnen het bereik van veel luchtafweersystemen bevinden. Deze kunnen bestaan uit ongeleide en geleide systemen.

Tegen ongeleide systemen kunnen vooralsnog geen elektronische maatregelen worden genomen. Voorbeelden van deze systemen zijn klein kaliber wapens, *Rocket Propelled Grenades* (RPG's) en ongeleide luchtdoelartillerie (*Anti Aircraft Artillery*, AAA). De robuuste en bepantserde uitvoering van de Apaches en de toepassing van tactische vliegprocedures bieden hiertegen bescherming.

Geleide systemen maken gebruik van het elektromagnetische spectrum dat onder meer omvat infrarood (IR), radar (*Radio Frequency*, RF) en laser. Hiertegen zijn elektronische maatregelen mogelijk die zo vroeg mogelijk moeten worden genomen. Ze zijn meestal gericht op het voorkomen van detectie.

Operationele eisen

Het verdedigingsconcept tegen vijandelijke systemen kent drie lagen: een eerste-, tweede- en derdelijns verdediging. De eerste lijn is het voorkomen of uitstellen van detectie door bijvoorbeeld de eigen IR- of RF-uitstraling van de Apache te verminderen. De tweede lijn is het bestrijden van raketten en systemen in een zo vroeg mogelijke fase van de aanval van het luchtafweersysteem. De derde en laatste verdedigingslijn richt zich op het projectiel in de laatste fase van de vlucht door het afwerpen van *chaff* en *flares*, evenals het uitvoeren van tactische vliegprocedures.

De behoefte aan EZB voor de Apache richt zich op de eerste twee verdedigingslijnen. Daarbij is het projectiel nog niet afgevuurd, of bevindt het zich nog op voldoende afstand van de Apache om gerichte maatre-

gelen te kunnen nemen. Het EZB-systeem dient in staat te zijn automatisch en tijdig luchtafweersystemen op te sporen en vervolgens tegenmaatregelen te nemen, zoals elektronische verstoring of misleiding van het lanceersysteem en het geleidingssysteem van het projectiel. Ook krijgt de bemanning van de Apache door een tijdige opsporing van het luchtafweersysteem de mogelijkheid tactische vliegprocedures uit te voeren. Op die manier kan detectie door het luchtafweersysteem worden voorkomen of uitgesteld en kan worden getracht het projectiel het beoogde doel, de eigen Apache, te laten missen.

Algemene operationeel-logistieke eisen

Er wordt gestreefd naar een doelmatige instandhouding en inzet van de beoogde systemen. De verwachting is dat het EZB-systeem met een geringe logistieke inspanning in stand kan worden gehouden.

KWANTITATIEVE BEHOEFTE

Voor het bepalen van de kwantitatieve behoefte is de huidige manier van inzet van de Apaches als uitgangspunt genomen. Daarbij dient inzet mogelijk te zijn door twee «vluchten», indien nodig op verschillende locaties. Een vlucht tijdens een uitzending bestaat uit zes toestellen: vier operationeel inzetbare toestellen ten behoeve van de operationele commandant, een toestel als operationele reserve en een als logistieke reserve.

Het zelfbeschermingsysteem van de Apache is modulair opgebouwd en bestaat uit een zogenaamde A- en B-kit. De A-kit is toestelgebonden en bestaat uit de voorzieningen voor het inbouwen van de B-kit (*provisions for*), zoals bekabeling, bevestigingen en integratie in bestaande hard- en software van de helikopter. De B-kit kan naar behoefte worden ingebouwd en bestaat uit de EZB-apparatuur zelf, zoals de bedieningsapparatuur, *dispensers*, jammers en sensoren. Alle toestellen dienen te worden uitgerust met de A-kit om de inzetbaarheid van de helikopter te garanderen. Het aantal benodigde B-kits dient voldoende te zijn voor inzet en training. Voor inzet zijn twaalf B-kits nodig, voor training vier en daarnaast wordt er één B-kit als reserve voorzien. De totale behoefte komt daarmee vooralsnog op vierentwintig A-kits en zeventien B-kits en dekt de vierentwintig operationele Apaches. Deze behoefte voorziet niet in de modificatie van de Apaches die in reserve worden gehouden. Daarover is in de begrotingsbehandeling afgesproken dat over de modificatiestandaard separaat wordt besloten. De Kamer zal daarover mettertijd worden geïnformeerd.

PRODUCTALTERNATIEVEN

Voor de EZB van de Apache zijn verschillende alternatieven beschikbaar. De Amerikaanse landmacht ontwikkelt een eigen zelfbeschermingsysteem voor de Apache, het *SIRFC/SIIRCM-systeem*¹. De Britse krijgsmacht heeft het *Westland Attack Helicopter plus DIRCM-systeem*² in gebruik voor de Britse Apaches. Dit Britse systeem is verwant aan het Amerikaanse systeem. Als derde alternatief bestaat de mogelijkheid het Nederlandse AMASE-systeem te moderniseren. In de (voor)studiefase worden deze drie alternatieven in beschouwing genomen.

¹ Suite of Integrated Radio Frequency Countermeasures/Suite of Integrated Infrared Countermeasures.

² Directed Infra Red Counter Measures.

OVERIGE CONSEQUENTIES

Infrastructurele consequenties

Op grond van de huidige inzichten brengt de invoering van EZB voor de Apache geen uitbreiding of aanpassing van de bestaande infrastructuur met zich mee.

Samenwerking en standaardisatie

Verschillende Navo-partners hebben interesse getoond in het door CLSK in samenwerking met de firma Terma ontwikkelde AMASE-systeem. Afhankelijk van de uit de studiefase vloeiende productkeuze zal de Apache beschikken over componenten die ook in gebruik zijn bij de Nederlandse transporthelikopters.

Industriële inschakeling

Vooralsnog lijken de mogelijkheden tot inschakeling van de Nederlandse industrie beperkt. Indirecte participatie in de vorm van compensatieorders door toedoen van het ministerie van Economische Zaken maakt deel uit van het verwervingstraject. Het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) is thans betrokken bij het onderzoek naar en het certificeren van de effectiviteit van diverse EZB-(deel)systemen.

Personele consequenties

Zowel het vliegend als het technisch personeel moet een opleiding van twee weken volgen voor de bediening, het gebruik en het onderhoud van de diverse deelsystemen. Deze opleidingen worden in eigen beheer verzorgd. Voor de invoering en exploitatie van het EZB-pakket is geen extra personeel nodig.

Communicatie- en informatievoorziening

De invoering van EZB heeft voor deze aspecten geen gevolgen.

ARBO- en milieuconsequenties

De milieuaspecten van EZB betreffen het gebruik van *chaff*- en *flare*-patronen die dienen om vijandelijke systemen te misleiden. Het oefenen met deze patronen heeft in vredetijd op een beperkte en gecontroleerde wijze plaats met inachtneming van de hiervoor geldende wettelijke voorschriften.

Gerelateerde projecten

De invoering van EZB heeft een relatie met het project «AH-64D Upgrade», waarover u over enige tijd zult worden geïnformeerd. De relatie bestaat hieruit dat voor beide projecten een modificatie moet worden uitgevoerd. Er wordt naar gestreefd deze modificaties gelijktijdig uit voeren en ze te combineren met groot onderhoud.

PROJECTPLANNING

Na de voltooiing van de behoeftestellingsfase (A-fase) zullen de voorstudie- en studiefase (B- en C-fase) worden gecombineerd vanwege het geringe aantal productalternatieven. Daarna volgt de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase). De uitvoering van het project na voltooiing van de D-fase zal naar verwachting aanvangen in 2010. Het project zal zijn voltooid in 2014.

PROJECTRISICO'S

Om te voldoen aan de geldende luchtwaardigheidseisen is certificering van het op het toestel aangebrachte EZB-systeem vereist. Hierbij is ondersteuning door het NLR nodig. Zowel het NLR als het CLSK heeft ruime ervaring opgedaan met de uitvoering van vergelijkbare projecten. Daarom worden de ontwikkelings- en technische risico's als gering geschat.

FINANCIËLE ASPECTEN

Investeringskosten

Gelijktijdig met deze brief wordt u met een commercieel vertrouwelijke¹ brief geïnformeerd over de investeringskosten. Deze gegevens dienen vertrouwelijk te blijven met het oog op de commerciële onderhandelingspositie van Defensie.

Personeelexploitatie

Voor de personeelexploitatie worden geen aanvullende financiële gevolgen voorzien.

Materieelexploitatie

Met de materieelexploitatie van de EZB-systemen is een bedrag gemoeid van naar schatting € 0,4 miljoen per jaar.

VOORTZETTING VAN HET PROJECT

Ik ben voornemens de Defensie Materieel Organisatie te laten aanvangen met de B/C-fase van dit project. U zult hierover naar verwachting in 2009 worden geïnformeerd.

De staatssecretaris van Defensie,
J. G. de Vries

¹ Ter vertrouwelijke inzage gelegd, **alleen voor de leden**, bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.